



זכותו

הזכות להיות מי שאתם זכויות החייל/ת החילונים בצה"ל

פקודות הצבא כוללות סעיפים רבים, אשר על פניו עלולים לפגוע בחיילים החילונים ולהיפסס ככאלו הכופים עליכם מצוות דת. במקרים רבים, בהשראת רבנים צבאיים ומפקדים דתיים, מאמצים מפקדים בצה"ל איסורים שאינם כלולים בפקודות הצבא, ובכך מחמימים מאמור בהן. הרצון להתחשב ברגשות חיילים דתיים, במקום להנהג כבוד הדדי, הגנה והסכמה, מפר את זכויותיכם ופוגע באיזון בין האינטרסים של כלל הנהגות. באיגרת שהוציא לאחרונה ראש א"א, האלוף מוטי אלמוז, לכל מפקדי צה"ל, הוא דורש שלא להחמיר באיסורים בנושא הפועה, לבוש ושירות משותף, מעבר לאמור בפקודות הצבא.

אגרת ראש א"א

חשוב שתדעו שגם כצבא יש לכם זכויות. הניוץ לצה"ל לא מחייב אתכם לנוטש את הערכים החשובים לכם.

בקובץ זכויות זה איתרנו עבורכם את פקודות הצבא הרלוונטיות לשמירה על אורח חיים חילוני גם בצבא. אנו מזמינים אתכם לקרוא את הקובץ על מנת לדעת כיצד אתם כחיילים חילונים יכולים לפעול במסגרת אמונותיכם, באופן שלא ייחשב כעבירה משמעותית. המלצותינו נובשו בעזרת עורכי דין המתמחים בתחום המשפט הצבאי ונסמכות על פקודות הצבא כפי שמופיעות באתר צה"ל נכון לחודש יולי 2023.

הנחיות למשתמש בזכותו:

- א. המידע מיועד לחיילים בשירות חובה, מילואים ובני משפחותיהם.
- ב. בסוף כל סעיף מופיע קישור לפקודת הצבא הרלוונטית.

השבת

★ הצבא מחויב לספק לחיילים אוכל **חם ומזין** בשבת, ותקנון הכשרות במטבחיים הצבאיים כולל הוראות בדבר שימור חום האוכל בשבת.

★ **אין איסור על בישול וחימום אוכל עצמי בשבתות.** אמנם סעיף 21 לתקנון הכשרות במטבחיים הצבאיים (פקודה: 34.0103) קובע בצורה גורפת כי: "אין להדליק אש בשבת ואין לבשל שום אוכל או בשבילי". אולם מדובר בתקנון המיועד לזכאים בלבד ולא מתייחס לבישול ביתר שטחי הבסיס. (פקודת מטכ"ל: 34.0103).

תקנון המיועד למטבחיים צבאיים בלבד

★ הפקודה היחידה העוסקת בהפעלת מכשירי מדיה בשבת אסרת על הדלקת מכשיר טלוויזיה או רדיו בחדר אוכל המשמש גם כחדר תרבות (הוראות הפיקוד העליון: 07.0101). למטע זאת, **אין שום מגבלה על שימוש אישי במכשירי מדיה כמו טלפון, לפטופ או מחשב נייד**, לרבות בשטחים ציבוריים כמו חדר האוכל.

שבתות ומועדי ישראל בצה"ל

★ הפקודה העוסקת בשבתות וחגים (פקודת מטכ"ל: 34.0201) מחייבת את מפקד הבסיס לפרוק טקסים כמו קידוש, אבל **אינה מחייבת השתתפות חיילים שלא מעוניינים בכך בטקסים אלו**. בדיוק כמו שאין כל חובה על חיילים שאינם מעוניינים בכך, להתפלל בבית הכנסת. הפקודה אינה מחייבת חבישת כיפה על ידי חיילי שכן החליט להשתתף בקידוש ובטקסי חג.

שבת ומועדים

★ הפקודה העוסקת בביקורי הורים (הוראת קבע אכ"א: 07-03-02) מאפשרת למפקד **אבל דעת בקיום ביקורי הורים בכל פעם שחצוי בטירויות או בקורס נשאר שבת בבסיס, אבל במקרה שבו חיילים נשארים שני שבבות חרופות, חלה חובה לאפשר ביקורי הורים בשבת השנייה**, אלא אם יש סיבה מוצדקת למנוע זאת – ניתן לדרוש זאת מהמפקדים. הפרתו נשקבע בפקודות להורים דתיים הוא עריכת ביקורים בימי שישו בבוקר.

ביקור משפחות בבסיסי טירונים

★ הוראת הרב הראשי לצה"ל (03-02-02) מכילה הגבלות על נסיעות בשבת לצרכים מבצעיים. עם זאת, ההוראה אינה מגבילה הסעה למטרות מבצעיות (למשל שמירה) הזורגות מטווח הליכה, הנעדר כ-2 ק"מ. כלומר **הנהגה על הסעה למשימה מבצעית שאורכה מעל 2 ק"מ**. לגבי נסיעות קצרות יותר, ניתן לאשר אותן אם יש סכנה שהליכה אליה תעכב את המשימה באופן שפגע בה או תסכן את החייל – ביטחונית, בריאותית או בטיחותית. להבנתנו, הליכה בתנאי מזג אויר קשים מסכנת את החייל בריאותית. הסעת החיילים בשבת חזרה מהפעילות אסורה למטע במקרים שהישארות במקום הפעולה מסתת את החיילים (ביטחונית, בריאותית או בטיחותית), או שהם נדרשים לפעולות אחרת או לעבור תחקיר דחוף במקום אחר.

הסעת חיילים בשבת

★ נבחר כי **אין שום זכות לחייל דתי לצאת הביתה מוקדם יותר מחייל חילוני בימי שישו וערבי חג**. הפקודה (הוראות הפיקוד העליון: 07.0101) לא מפרידה בין דתיים לחילוניים בעניין זה.

שבתות ומועדי ישראל בצה"ל

כשרות

הצבא מטיל את הלכות הכשרות על חדרי אוכל, קנטינות ומזנונים (הוראות הפיקוד העליון 07.0102). ועל מטבחונים ויחידות (הוראות מקצועיות הרב הראשי לצה"ל 02-11-05). למרות זאת, ניתן לאפסן במקומות המטבחיים (במטבחון) את המזון שהוא – כאשר או לא, בשני או חלבי – בתנאי שיהיה נמצא בקופסה סגורה, לא מחממים אותו ויכולים אותו נופל בגדר חריג לכלל אין אף הוראה שמטילה כשרות על אוכל אישי של חיילים המוחזק מחוץ למתחמים שצוינו למעלה. למטע ולגבי איסור הכנסת חמץ לבסיסים בפסח. **כל חייל רשאי להחזיק, לאחסן ולאכול אוכל שאינו כשר כל עוד הדבר אינו פוגע בכשרות חדרי האוכל, הקנטינות והמטבחונים, או עומד בתנאי האיסור לאחזקתו ובמקום המבטחונים היחידתיים**.

על פי הוראות הכשרות אין מניעה כי חייל יביא עימו אוכל מהבית כאשר הוא חוזר לבסיס, למטע חמץ בפסח.

כשרות המזון בצה"ל

הוראות מזון וציוד במטבחונים

חגים

כמו בשבת גם בחגים, הפקודה העוסקת בשבתות וחגים (הוראת המטה העליון: 34.0201) מחייבת את הבסיס לערוך טקסים כמו ליל הסדר, הדלקת נרות חנוכה או טקס דתי אחר, אך **אינה מחייבת השתתפות חיילים שלא מעוניינים בכך בטקסים הללו**.

שבת ומועדים

★ **פסח** – הפקודה בנושא פסח (הוראת הפיקוד העליון: 34.0201) אסרת על הרחוק חמץ בכל הכשרות בסיס צה"ל ולא רק בחדר האוכל במהלך החג. עם זאת, בניגוד לנהג הרווח, חובל בשבתות ובסיסים חלה רג החל מיום י"ג בניסן (כלומר יום לפני ליל הסדר) בשעה 09:00. **עד מועד זה החזקת ואכילת חמץ מותרת לכל חייל**. תהליך הכשרת המטבחיים אמור להסתיים יום קודם י"ב בניסן) בשעה 18:00 אבל אין הדבר אומר שלא ניתן להחזיק חמץ גם אחרי סיום ההכשרת המטבח – ועד יום לפני ליל הסדר.

שבת ומועדים

נדגיש כי במסגרת פעולות לביעור חמץ, **חיפוש אוכל בתיקים האישיים של החיילים אסור בתכלית**. על פי הוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (המאפשר להגביל את זכות היסוד של החיילים לפרטיות רק במידה והדבר מאושר בחוק ובמידה שאינה עולה על הנדרש ממחוקת ואופיו של השרות, ולטעמנו חיפוש חמץ בתיקו חיילים אינו נופל בגדר חריג לכלל זה) כאשר צעד כזה ננקט ע"י מפקד כלפי חייל – נציע כי החייל יידע את מפקדו כי באין חוק או פקודה המסדירים פעולה זו של מפקדו או הנחיה או שניתנה על ידו, מדובר בפקודה הנוגדת את האמור בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו. אם ניתנת פקודה שכזו בכל זאת ע"י המפקד – פתוחה הדרך בפני החייל להגיש קבילה בנושא ולנצב קבילות החיילים, או לפנות בתלונה לקצינת פניות הציבור באכ"א.

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו באתר הכנסת

הצבא נדרש לספק לחיילים בכל יום מזון מזין כולל במהלך כל חג הפסח (לפי לוח מזון המשתנה מיחידה ליחידה). הלוח כולל את כמות המזון, חלבונים, פחמימות, שומנים, ירקות וסיריות. על הצבא למצוא פתרונות כיצד לספק את המזון הזה בתקופת הכשרת המטבחיים ובתקופת החג עצמו. **לאף מפקד או רב אין סמכות למנוע מחיילים זכות לקבל מזון מזין ולכן חיילים רשאים לדרוש לקבל אותו**. אין כמוזן אף פקודה הקובעת שסמכות הרב להכשיר כלים לפסח נוברת על זכות החייל לקבל מזון מזין.

שבת ומועדים

★ **יום כיפור** – הוראת הפיקוד העליון: 34.0201. אסורת על פתיחת חדרי הפקודות בנושא יום כיפור (מהוראת הפיקוד העליון: 34.0201). אסורת על פתיחת חדרי אוכל, קנטינות, מזנונים וכו' במהלך החג. הצבא אחראי, עם זאת, **אין פקודה האוסרת להכין צמים**, אבל יש להכין את המזון לפני כניסת החג. עם זאת, **אין פקודה האוסרת להכין ואף לבשל אוכל באופן עצמי, מחוץ למטבח, ביום כיפור**. כמו כן, **אין פקודה המגבילה שימוש אישי במכשירי מדיה כמו טלפון, לפטופ או מחשב נייד ביום כיפור**, לרבות בשטחים ציבוריים כמו חדר האוכל.

שבת ומועדים

★ **ימי צום אחרים** – היחידה המנהלת את חגי חג המולד (הוראת הפיקוד העליון: 34.0201) כרגיל. ביתר ימי הצום לאורך השנה, גם הקנטינות והמזנונים יישארו פתוחים. באף לא אחד מימי הצום קיים איסור על צריכת מזון אישי (הוראת הפיקוד העליון: 34.0201).

שבת ומועדים

השתתפות בפעילויות ובספורים בעלי אופי דתי

על פי סעיפים 27-29 לפקודות השירות המשותף (פקודת השירות המשותף: 07.0207), חייל חילוני המרגיש שהשתתפות בפעילות בעלת אופי דתי (הרצאה של רב, סיור סליחות) וכו' נוגדת את ערכיו או אמונתו, יכול **לפנות למפקדו בבקשה לשחרר אותו מפעילות זאת**, ובתנאי שפנייה כזאת תתבצע זמן סביר מראש. לחיילים שאינם פטור מפעילויות כאלו תוצע פעילות חלופית, ויש איסור להטיל עליהם משימות שמירה או תורנויות אחרות במקום הפעילות שממנה הם שוחררו.

השירות המשותף

כניסת עמותות דת ורבנים אזרחיים לבסיסים

בהתאם לפקודה (פקודת מטכ"ל: 37.0101), מוצים אזרחיים – כולל רבנים אזרחיים (כלומר כאלו שאינם מגיעים לבסיס כחלק משירות מילואים פעילה) כרבנים צבאיים) ופעילו עמותות דתיות (רבות פעילי חב"ד) – יכולים להיכנס לבסיסי צה"ל רק בהזמנת מפקד היחידה, ואחר חיל האוויר, חיל הים, המטה הירוק או שירות הנופש, במידה והוא שובץ ביחידה זאת (בין אם בשר שלא להימנע מכך, או שבקשתו לא אושרה), ויש פעילות הכוללת מנג נופני, ייחוד או לבוש חשוף ומדובר בפעילות שהיא יכול להימשך ממנה, ניתן להוציא מהפעילות. בפעילות חוץ חוקנית, אנו ממליצים לחייל **שמשתתף בעיקר רב אזרחי או עמותה דתית בבסיס, לבקש לקבל לעיונו את האישיים המתאימים**, שאם לא כן ולא נתקבלו אישורים אלו – חל איסור על קיום ביקורים אלו בבסיס ועל המבקרים להתפנות מהמקום.

חינוך

שירות משותף

פקודת השירות המשותף (07.0207) מאפשרת לחייל, נגד או מפקדו דתי לבקש שלא לשרת במסגרת מעורבת של בנים ובנות (בקשתו תידון עם גובה הברך לפחות וחולצה עם שרוולים (אפשר נופם, לייחוד אף לביגוד שטוף אולם, במידה והוא שובץ ביחידה זאת (בין אם בשר שלא להימנע מכך, או שבקשתו לא אושרה), ויש פעילות הכוללת מנג נופני, ייחוד או לבוש חשוף ומדובר בפעילות שהיא יכול להימשך ממנה, ניתן להוציא מהפעילות. בפעילות חוץ חוקנית, אנו ממליצים לחייל **שמשתתף בעיקר רב אזרחי או עמותה דתית בבסיס, לבקש לקבל לעיונו את האישיים המתאימים**, שאם לא כן ולא נתקבלו אישורים אלו – חל איסור על קיום ביקורים אלו בבסיס ועל המבקרים להתפנות מהמקום.

השירות המשותף

לבוש ספורט ושחייה

להלן כמה דגשים בנושא לבוש ספורט ובכללו לבוש לשחייה:

★ **בגדי ספורט** לבנים ולבנות יכללו מנכסיים עד גובה הברך לפחות וחולצה עם שרוולים (אפשר בגדים) וצווארון עגול או בצורת "זי". איסור ללבוש שיהיה בוסט או גופיית. כלומר, מכנסי טייץ המגיעים עד לברך וחולצת טי שרט קצרה הם לבוש ספורט תקני לחיילות העוסקות בספורט, ואין לדרוש מהן לבוש "צנוע" וותר בעת הפעילות.

★ במקום שמותר לחיילים ולחיילות ללבוש חולצת טי-שרט, **אסור להגביל את צבעי החולצות** (ולמשל לאסור על חילות ללבוש חולצות לבנות).

★ **כניסה לבריכה** בימי ספורט או ימי כיף תיעשה **בבגדי ים**. אין לכפות לבוש נוסף על החוצים. (הוראת אכ"א 01-05-33)

כללי ההופעה והלבוש בצבא

פטור גידול זקן בצבא

סעיף 43 (א) (2) להוראת פיקוד עליון אכ"א 33.05.01 מנדיר את השקולים שאותם יישקול מי שמוסמך לאשר גידול זקן שלא מטעמים רפואיים. השקולים הינם: (1) רצון החייל, (2) קיום זקן לפני הגיוס, (3) עברו המשמעותי של החייל בקשר לגידול זקן, ו - (4) אם החייל מקיים אורח חיים דתי. כלומר, היתרון היחיד שמקבל מי שמבקש לגדל זקן מטעמים דתיים הוא שבפיקוד החיטה רשאי לעזור לו לקבל את החלטתו החיובית – למשל להכין גם את כלי החיילים הדתיים מול חילונים בהענקת אישורים לגידול זקן.

גילוח ותספורת

חופשה בכפייה

מפקד יכול לקבוע לחייליו חופשה חובה אחת בשר שבוע ובשנה, ואם מדובר בחיילים ברמת פעילות א' ומעלה (חיילים ורבניים המשרתים בחטיבת הלוחמות) – עד שתי חופשות רגילות בנוש שבוע שבנה המופרותים זו מזו לפחות בשלושה חודשים. כמו כן מפקד יכול לכפות חופשה על חיילים עבד הדממת הבסיס. מלבד חריגים אלו (פקודת מטכ"ל: 02.0435), רשאי כל חייל לתאם את חופשתו לפי צרכיו ובלבד שלא יפגעו בצרכי הבסיס, ולמפקד אין יכולת לכפות עליו חופשה. מכאן עולה כי **מפקד אינו רשאי לכפות על חייל חופשה, אך ורק בשל תפוצה כפייה** – שאם הוא מוצאת לחופשה בכל זאת כתוצאה מכך, **מסרבים לשרת בנוכחותה**. היא אם מוצאת לחופשה בכל זאת כתוצאה מכך, היא זכאית לדרוש כי ימי החופשה הללו לא ייגרעו מימי החופשה המגיעים לה באותה שנה. לא ניתן לחייב חיילי חובה ומילואים לקחת חופשה בתשעה באב על חשבון מכסת ימי החופשה שלהם.

חופשות לחיילים המשרתים בשירות חובה

★ לחיילות אשר נדרשות לעבור למתקן צבאי אחר, לתפקיד שונה או שנישאת לאזורים בשטח בסיס הוגבלה עקב התארוחת קבוצת חיילים דתיים ביחידה, אנו ממליצים להגיש קבילה לנציב קבילות החיילים.

ביצוע משימות על ידי חיילים חילונים בזמן שחיילים דתיים מתפללים

הפקודה (פקודת מטכ"ל: 34.03.01) מאפשרת לחיילים דתיים להיעדר מפעילות לטובת תפילות, אולם אינה מצדקה יחס לא מידתי כלפי החיילים החילונים המשמשים בפעילות. אנו ממליצים לחיילים חילונים לפנות למפקדיהם ולקבול מבצבים שבהם הם נדרשו לפעול באופן לא מידתי בגלל היעדרות החיילים הדתיים – למשל להכין גם את כלי החיילים הדתיים למסדר או לבצע את המשימות הקשות ביותר דווקא כאשר החיילים הדתיים מתפללים.

הווי דתי

אם נתקלתם בעייה אשר יש בה כדי למנוע זכויות, ברגשות ובערכים שלכם כחיילות וחיילים חילוניים - יש מה לעשות. מעוניינים להתלונן או לבקש לקבל מידע על זכויותיכם? אלה הגורמים אשר יכולים לסייע לכם:

1. הקו החם של הפורום החילוני עומד לרשותכם בכל שאלה ובקשה למידע:

www.hiloni.org.il/contact

2. **תלונה בבסיס**: הגשת תלונה היא הליך שנעשה בתוך היחידה באמצעות שדרת הפיקוד. בשלב ראשון יש לפנות למפקד הישיר, במידה ולא קיבלתם מענה ראוי לבעייתכם. ניתן להפנות תלונה לדרג פיקודי בכיר יותר בתוך היחידה.

3. **קצינת פניות הציבור**: משרד פניות הציבור כפוף ישירות לראש אכ"א, ויכול לפנות אליו כל חייל וזארה בכל עניין הנוגע לצה"ל ולשרות בו. למידע נוסף:

פנייה לקצינת פניות הציבור

4. **נציב קבילות הציבור**: מוסד נציב קבילות החיילים הינו גוף חוץ צבאי בלתי תלוי. הנציבות מהווה כתובת לחיילי חובה, מילואים, מלשבי"ם ובני משפחתם. למידע נוסף ולהדרכה על נוהל הגשת קבילה:

הגשת קבילה

5. **חופש מידע בצבא**: בהתאם להוראות חוק חופש המידע, לכל אזרח ישראלי הזכות לקבלת מידע מרשות ציבורית, בכפוף לסייגים הקבועים בו. בקשות לקבלת מידע בצבא בהתאם לחוק יטופלו על ידי יחידות חופש המידע בחטיבת דובר צה"ל. הנחיות להגשת בקשה למידע:

הגשת בקשה לקבלת מידע

הפורום החילוני - מי אנוחנו?

הפורום החילוני הנו מנתח רשמה ללא מטרת רווח אשר נוסדה בשנת 2011. הפורום משמש כארגון רציף למאבק בתופעת ההדתה במערכת החינוך, בצבא ובמרחב הציבורי.

אתר הפורום החילוני: www.hiloni.org.il

מייל: hiloniorg1@gmail.com

פייסבוק: www.facebook.com/forum.hiloni

